

Rastislav Kučinský, Dana Podracká

Tri citróny

Podobenstvo o srdci

MARENČIN PT

Pokiaľ pozeráme iba do vonkajšieho sveta, tak snívame,
ale v momente, keď nazrieme dovnútra, tak sa začneme prebúdzaf.

Carl Gustav Jung

TRI CITRÓNY

RASTISLAV KUČINSKÝ, DANA PODRACKÁ

TRI CITRÓNY

podobenstvo o srdci

MARENČIN PT

Vydanie knihy z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

© Rastislav Kučinský, Dana Podracká, 2024
© Marenčin PT, spol. s r. o., Bratislava, 2024
Jelenia 6, 811 05 Bratislava
marencin@marencin.sk www.marencin.sk
Cover © Marenčin Media
Cover illustration © Alexandra Hrehová
Illustration © Alexandra Hrehová
Prologue © Vladimír Šolc
Layout © Marta Blehová
1066. publikácia
1. vydanie

ISBN 978-80-569-1273-7 (viaz.)
ISBN 978-80-569-1274-4 (ePDF)
ISBN 978-80-569-1275-1 (ePub)

Čo majú spoločné citrón, mandľa, slnko, mandala, lev, živá voda alebo spása? Sú to len náhodné asociácie, nezmyselné obrazy alebo v sebe obsahujú hlbší význam? Carl Gustav Jung, otec analytickej psychológie, sa raz vyjadril, že pokiaľ pozeráme iba do vonkajšieho sveta, tak sníme, ale v momente, keď nazrieme dovnútra, tak sa začneme prebúdať. Veril, že život nie je iba púhe dianie plynúce bezúčelne stá miliónoch rokov, ale že je to zázrak, ktorý smeruje k odhaleniu schovaného pokladu najväčšej hodnoty. Je s ním spojené naplnenie zmyslu, uvedomenie si vlastnej existencie, ale zároveň prichádza ťarcha rozhodnutia, akýže to život budeme žiť. Prebudením zo sna zistíme, že náš život, a v konečnom dôsledku aj existencia ľudstva, nie sú len akési fenomény tam „vonku“, ale že sú súčasťou ľudskej duše, takisto ako duša je ich súčasťou. Prebudenie zo sna prináša uvedomenie, že realita sveta je závislá od našich činov, a práve preto je zároveň uvedomením si zodpovednosti. Prebudenie z inštinktívneho – alebo ak chcete – z automatického života posúva život do vyšších sfér. A síce do sfér vedomia, v ktorom sa život zrkadlí a zároveň uskutočňuje. Sféry vedomia, kde dobro a zlo už nie sú „tam“, ale sú vlastnosťami každého z nás. Uniknúť z tohto poznania je možné iba opätovným upadnutím do spánku. Herakles, ktorý vyniesol zlaté jablká zo záhrady Hesperidiek, objavil vedomie. Keď hrdinovia hebrejského mýtu, Adam a Eva, pojedli ovocie zo stromu poznania, vlastne sa tiež prebudili. Zakúsili ten najtajomnejší zázrak života, zároveň však poznali aj tieň vlastnej nesmrteľnosti. Tento proces vedomia nazývame individuáciou, vo svojej hlbšej podstate ho však môžeme nazvať náboženstvom. Nie v zmysle toho, čo je predpísané a odporúčané vyššou autoritou ako správne, či to, čo je zakázané ako hriech, ale náboženstvom, ktoré rebeluje voči bohom a prikázaniam a je úprimným a zároveň bolestným hľadaním vlastného miesta v živote. Človek, ktorý sa prebudil, už nikdy nebude sám. Človek, ktorý sa pozrie dovnútra, odhalí, že sny a obrazy sú mu spoločníkmi na jeho hrdinskej ceste. Ak otvorí svoje srdce a započúva sa do svojich snov, zistí, že k nemu prehovárajú s láskou a zámerom pomôcť. Kde sa však berie ich múdrosť? Ktože to prehovára? V snoch sa nám prihovárajú zvieratá, veci či neviditeľné hlasy, navštevujú nás zosnulí blízki... V snoch dokážeme lietať,

meniť sa z jednej formy na druhú, z jednej osoby do inej, dokážeme sa premiestňovať z jedného deja do druhého, byť pozorovateľom a zrazu pozorovaným... V snoch zažívame emócie, ktoré sme už veľmi dávno necítili, vyjavujú sa nám zabudnuté udalosti, navštevujeme mestá nevidanej krásy. V snoch k nám prehovára príroda vo svojej nezmernej rozmanitosti a kráse. Príroda, ktorá nekonečne prekračuje náš rozum a ktorá našla nespočetné spôsoby prežitia, milióny spôsobov adaptácie a riešenia problémov. V snoch k nám príroda, ktorú mnohí snáď nazývajú Bohom, prehovára a zároveň nám dáva čosi nové, čosi, čo nám bolo dovtedy skryté... Sny nás prebúdzajú do života! Sny nám dokážu otvoriť oči aj srdce. Jung povedal, že sen predstavuje skryté dvere do najtajnejších zákutí duše, otvárajúce sa do kozmickej múdrosti, ktorá tam bola dávno predtým, než existovalo akékoľvek vedomie. V snoch ku nám prehovára duša samotná a činí tak jazykom symbolov, ktoré sú jej najdokonalejším spôsobom prejavu. Symbol je zo svojej podstaty nejednoznačný, ale práve preto je plnší; obsahuje čosi aj z „druhej strany“, na rozdiel od jednostranného postoja, ktorý nás často uväzní v dogme. Sny rozprávajú rečou symbolov, možno práve preto, aby naše vedomie oslobodili od konečných právd a ukončených hľadanií! Jungovská analýza nám pomáha preložiť symboly do jazyka, ktorý nám pomôže prekonať krízy, duchovne a psychologicky rásť. Sny nie sú samoúčelné, sú prostriedkom k sebazpoznaniu, teda rozšíreniu vedomia. Podobne je tomu pri rozprávkach. Rozprávky a mýty (ale i iné umelecké výtvary kinematografie alebo hudby) sú vlastne snami, ktoré sníva skupina, spoločnosť, národ, ľudstvo, ale aj vlastne celý vesmír. Mnoho snov bolo zdrojom rozprávok a mnoho rozprávok vstupuje do snov nás všetkých. Človek, ktorý rozprávku prežíva, sa stáva súčasťou príbehu, intuitívne, mohli by sme povedať, že nevedome, absorbuje návody na riešenie vývojových situácií. Ich interpretácia však zahrnie ďalšie funkcie do procesu sebazpoznania. Často rozprávky ponúkajú odpovede na zložité otázky. Každý si v nich môže nájsť ten svoj poklad. Ak nás rozprávka osloví, znamená to, že je v nej energia, liek, ktorý potrebujeme, len ešte nevieme, ako ho využiť. Rozprávky sú takými liekmi, ktoré presahujú jednotlivca a pôsobia na kolektív. Rozprávky, tak ako aj sny, sú vlastne terapeutické systémy, skrz ktoré k človečenstvu prehovára duša sveta – *Anima mundi* – a ponúka riešenia, ktoré už síce boli vyskúšané, ale časom upadli

do zabudnutia. Rozprávky nielen zrkadlia naše najhlbšie túžby, ambície a aj hrozné strachy, zároveň ale poskytujú útočisko, ktoré rôzne emócie skrotí a dokáže nám sa k nim vedome vzťahovať. Sú ako hviezdy na nočnej oblohe, ktoré osvietia cestu, keď je tma najhustejšia, a umožňujú nám v nej bezpečnejšie kráčať. Rozprávky slúžia národom, aby nezabudli na svoju identitu; ako duchovnú, tak duševnú.

Rozprávka *Tri citróny* udržiava túžbu Slovákov po svetskej spravodlivosti, ale aj túžbu po spasení zatratenej duše. Kráľovič, ktorý sa zmocní spravodlivej vlády, dá národu dar stability a nádeje. Kráľ, ktorý sa chopí vlády v srdciach jednotlivcov, dá národu individuovaného človeka, ktorý sa už nenechá len tak ľahko oklamať falšou, podvodom a politickou manipuláciou. Osvietený jedinec je zárukou stabilného národa. Pre nás Slovákov je opäť veľmi dôležité, možno viac než kedykoľvek predtým, udržiavať spojenie s našimi dušami, ktoré sa vpravde dá len tým, že sa prebudíme do svojho vnútorného sveta. Opäť nám hrozí, že stratíme príliš veľa svojej vlastnej duševnej moci v prospech svetskej moci tých, ktorým vyhovuje náš spánok.

Hľadáme, pátrajme, prežívajme a započúvajme sa do hlasu hlbšieho poznania. Verím, že táto jedinečná a hĺbková analýza slovenskej ľudovej rozprávky *Tri citróny* od Rastislava Kučinského a Dany Podrackej je práve týmto hlasom, ktorý má schopnosť nás prebudiť a umožniť nám s otvorenými očami vidieť širšie súvislosti nášho poslania. Kniha je brilantným vhľadom do vnútorného sveta archetypov, psychologických, poetických a aj lekárskych poznatkov o človeku. Umožňuje čitateľovi zažiť čaro rozprávky nielen na pocitovej úrovni, ale zároveň aj na úrovni rozumu. Verím, že mnohým kniha odhalí nové pohľady na svet mýtických postáv slovenského folklóru, a takisto, že v nej nájdú návod na svoju vlastnú hrdinskú cestu, cestu prebudenia do plnšieho života.

Vlado Šolc, psychológ a jungovský analytik, Whitefish Bay, 7. júla 2024

TRI CITRÓNY

Interpretácia Rastislava Kučinského

ÚVOD

Nespočetní rozprávači prenášali po stáročia rozprávky z pokolenia na pokolenie. Poslucháči si od nepamäti pamätali odvážne činy rozprávkových hrdinov a hrdiniek. Švajčiarsky psychológ Carl Jung verí, že rozprávkové a mytologické príbehy pramenia z jedného zdroja, ktorým je hlboká vrstva psychiky, nazývaná kolektívne nevedomie. Príbuzné rozprávky a ich motívy majú univerzálnu štruktúru, ktorá sa objavuje v rozdielnych kultúrach všade na svete. Základné časti tvoriace rozprávkový príbeh obsahujú vzorce správania, ktoré sa podieľajú na interakciách medzi ľuďmi. Súčasťou príbehov sú takzvané archetypy, ktoré sa zobrazujú nášmu vedomiu prostredníctvom symbolických obrazov. Tie sú vždy nabité svojou energiou a počas našej evolúcie nám pomáhali prekonať nástrahy života. Archetyp je univerzálny, dedičný a symbolický vzor a zároveň obraz, ktorý je súčasťou kolektívneho nevedomia. Zabezpečovali človeku prežitie, preto sú hlboko zakódované v ľudskej psyché, kde sa prejavujú prostredníctvom obrazov, vo forme symbolov, mýtov, snov a rozprávok. Carl Jung, ktorý opísal koncept archetypov, veril, že zohrávajú kľúčovú úlohu pri formovaní ľudského správania, emócií a myslenia. Archetypy ovplyvňujú vedomie a spôsob, akým jednotlivci vnímajú svet a pôsobia naň. Predstavujú pôvodný jazyk nevedomia a most medzi osobným a kolektívnym nevedomím. Spájajú osobné skúsenosti človeka so širšími skúsenosťami ľudstva. V ľudových rozprávkach sú archetypy znázornené prostredníctvom ich rozmanitých protagonistov. Každá rozprávka v sebe ukrýva nejakú múdrosť, ktorá sa dá odhaliť, ak sa na ňu pozrieme s pokorou, skrz jej symboly a motívy. Niekedy je ich múdrosť ukrytá hlboko v mori alebo veľmi ďaleko na pomyselnéj sklenenej hore. Čím hlbšie je ukrytá jej múdrosť, tým je príbeh nadčasovejší. Preto rozprávky prežili tisíce rokov, ľudia podvedome stále cítia ich skrytý odkaz a dôležitosť odovzdať ich budúcim generáciám. Historik náboženstva Mircea Eliade vo svojom diele *História náboženských myšlienok* bol schopný zmapovať evolúciu najdôležitejších božstiev od doby kamennej až po vrchol kresťanstva. (Eliade, 1984) Náboženstvá a mytologické systémy prichádzali, zažili svoju slávu, rozkvet a následný úpadok. Štádium úpadku, vyčerpania, straty vitality nosných príbehov, ktoré inšpirovali spoločnosť, je príbeh opa-

kujúci sa vo všetkých civilizáciách. Energie, ktoré poháňajú rozkvet, ako aj úpadok spoločností, pochádzajú z archetypov ľudskej psyché. Archetyp je ako skrytý magnet nabitý nesmiernou energiou, ktorý keď prikryjeme papierom a posypeme železnými pilinami, odhalíme usporiadané línie neviditeľných síl, ktoré majú svoj smer a ktorým sa dá porozumieť. Tieto línie môžeme rozoznať v umení, literatúre, rozprávkach ako opakujúce sa, usporiadané motívy a symboly. V mysli jednotlivca tiež dochádza k vyčerpaniu motivácie, strate viery či prepuknutiu krízy. Tento psychický stav vedomia spoločnosti alebo osoby je v rozprávkach často znázornený ako choré alebo inak postihnuté kráľovstvo. Je celkom možné, že ľudové príbehy vznikali ako potreba korekcie krízového stavu alebo pomáhali preklenúť ťažké životné etapy. Každá pôsobivá rozprávka akoby skrývala návod na prekonanie závažného problému. Rozprávkoví hrdinovia tak pomáhajú ozdravovať choré kráľovstvá, transformovať spoločnosť, prekonávať skostnatenosť zaužívaného myslenia.

Príbeh je o kráľovičovi, ktorý si zaumienil získať tajomstvom opradené tri citróny a princeznú, ktorá je s týmto vzácnym nálezom spojená. (Dobšinský, 2008) Krajinu, v ktorej kráľ zostal, nepoznáme. Nachádza sa v našej fantázii, z ktorej pochádzajú aj sny. Rozprávku je možné interpretovať aj ako dlhý sen snívaný našimi predkami. Všetkých protagonistov môžeme považovať za archetypálne energie; obsahy našej psyché. Psychiku jednotlivca alebo národa si je potrebné predstaviť ako energetický systém so schopnosťou regulovať svoje prostredie, udržiavať rovnováhu a zároveň sa snažiť o optimálnu transformáciu a rast. Jednotlivé protiklady, vedomé a nevedomé sily sú tu vo vzájomnom vzťahu a v určitom momente, obyčajne na konci príbehu, dochádza k nastoleniu celistvosti (angl. *wholeness*, nem. *Ganzheit*). Špirála vnútorného vývoja vedomia dosiahne novú, vyššiu úroveň. Interpretácia príbehu prostredníctvom metafor tak ponúka možnosť zoznámiť sa so silami, ktoré pôsobia na náš život. Amplifikácia je termín, ktorý používa analytická psychológia na obohatenie jednotlivých motívov. Týmto spôsobom sa porovnávajú podobné motívy z iných rozprávok, mytológie, etnológie, biblických príbehov a podobne. Zvýrazňuje sa tak ich archetypálne, univerzálne pozadie a ich význam a interpretácia sa stávajú zrozumiteľnejšími.